

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI
Delegatura w Białymstoku

LBI-4101-06-04/2013
P/13/135

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Tekst ujednoczony wystąpienia pokontrolnego z dnia 28 listopada 2013 r.,
zmienionego zgodnie z uchwałą Zespołu Orzekającego Komisji Rozstrzygającej
w Najwyższej Izbie Kontroli z dnia 22 stycznia 2014 r. (KPK-415-088/2013)

I. Dane identyfikacyjne kontroli

Numer i tytuł kontroli	P/13/135 – Tworzenie i nadzór nad realizacją planów urządzenia lasu przez nadleśnictwa z terenu Puszczy Białowieskiej
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Białymstoku
Kontroler	Andrzej Juchnicki, doradca ekonomiczny, upoważnienie do kontroli nr 87213 z dnia 27 czerwca 2013 r. [Dowód: akta kontroli str. 1-2]
Jednostka kontrolowana	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Białymstoku („RDLP”), ul. Lipowa 51, 15-424 Białystok
Kierownik jednostki kontrolowanej	Ryszard Ziemblicki, dyrektor RDLP

Ocena ogólna

II. Ocena kontrolowanej działalności

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie¹ działalność RDLP, w latach 2011 – 2013 (I półrocze), w zakresie tworzenia planów urządzenia lasu dla Nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka oraz nadzoru nad ich realizacją.

Powyższa ocena wynika z prawidłowego nadzoru prowadzonego w 2011 roku i od października 2012 r. nad gospodarką leśną tych Nadleśnictw oraz przestrzegania procedur obowiązujących przy tworzeniu projektów planów urządzenia lasu.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego

1. Działania na etapie tworzenia planów urządzenia lasu na lata 2012 – 2021 dla nadleśnictwa Białowieża, Browsk i Hajnówka

Opis stanu faktycznego

1.1. W trakcie tworzenia projektów planów urządzenia lasu na lata 2012 – 2021 dla Nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka („PUL 2012 – 2021”) w RDLP przestrzegano wytycznych z załącznika nr 1 do zarządzenia nr 12 Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych („Dyrektora Generalnego LP”) z 9 lutego 2009 r.²:

- uzgodniono (od 18 do 24 czerwca 2009 r.) z Regionalną Dyrekcją Ochrony Środowiska w Białymstoku („RDOŚ”) i Państwowym Wojewódzkim Inspektoratem Sanitarnym w Białymstoku („PWIS”) zakres i stopień szczegółowości informacji wymaganych w prognozie oddziaływania na środowisko PUL 2012 – 2021 dla tych Nadleśnictw,
- zorganizowano (25 marca 2010 r.) posiedzenie Komisji Założeń Planu („KZP”), w której udział wzięli przedstawiciele m. in.: Ministerstwa Środowiska, Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych („DGLP”), RDLP, Białowieskiego i Wigierskiego Parku Narodowego oraz Nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka. Na spotkaniu wypracowane zostały założenia do sporządzania projektów PUL 2012 – 2021, programu ochrony przyrody i prognozy oddziaływania na środowisko,
- ogłoszono w BIP (14 kwietnia 2010 r.) i w prasie lokalnej (12 maja 2010 r.) informacje o: przystąpieniu do opracowania projektów PUL 2012 – 2021, udostępnieniu założeń do sporządzanych projektów, miejscu i terminie składania uwag i wniosków oraz właściwości dyrektora RDLP do ich rozpatrzenia. W wyznaczonym terminie (do 4 czerwca 2010 r.) wpłynęły uwagi i wnioski sześciu podmiotów, którym dyrektor RDLP udzielił wyczerpujących pisemnych odpowiedzi 30 lipca i 4 sierpnia 2012 r.,
- w wyniku rozstrzygnięcia przetargu nieograniczonego, z wybranym wykonawcą zawarto umowy (1 lipca 2010 r.) na wykonanie projektów PUL 2012 – 2021, za wynagrodzeniem brutto 936,7 tys. zł (Nadleśnictwo Białowieża), 1.562,3 tys. zł (Browsk) i 1.892,8 tys. zł (Hajnówka).

¹ Najwyższa Izba Kontroli stosuje 3-stopniową skalę ocen: pozytywna, pozytywna mimo stwierdzonych nieprawidłowości, negatywna.

² Zarządzenie w sprawie zmiany zarządzenia Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych z 18.04.2003 r. w sprawie instrukcji urządzania lasu (ZU-7019-3/09).

We wszystkich umowach ustalono, że odbiór całości prac nastąpi w 21 dni od zgłoszenia i przekazania ich do odbioru przez wykonawcę (ostateczny termin zgłoszenia – 10 grudnia 2011 r.). Odbioru robót dokonywano w terminach umownych, w tym przedmiot umowy odebrano 10 grudnia 2011 r., a odbiór końcowy nastąpił 29 grudnia 2011 r. (po sprawdzeniu otrzymanych materiałów). Należne wykonawcy wynagrodzenie wypłacano w terminach umownych, a ostatecznego rozliczenia dokonano 30 grudnia 2011 r.,

- ogłoszono w BIP i prasie lokalnej (8 listopada 2011 r.) informacje o: możliwości zapoznania się z projektami PUL 2012 – 2021, miejscu i terminie składania uwag i wniosków, właściwości dyrektora RDLP do ich rozpatrzenia oraz terminie Komisji Projektu Planu („KPP”). W wyznaczonym terminie (do 29 grudnia 2011 r.) wpłynęły do RDLP uwagi i wnioski 17 podmiotów, którym dyrektor RDLP udzielił wyczerpujących, pisemnych odpowiedzi od 10 do 12 stycznia 2012 r.,
- zorganizowano (17 – 18 listopada 2011 r.) Naradę Techniczno – Gospodarczą („NTG”), w której uczestniczyli przedstawiciele m. in.: Ministerstwa Środowiska, DGLP, RDLP, Białowieckiego Parku Narodowego, Nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka, wykonawcy projektów PUL 2012 – 2021, samorządów i organizacji pozarządowych. Na naradzie przedstawiciel Ministerstwa Środowiska przekazał stanowisko i oczekiwania Ministerstwa (z 27 października 2011 r.) skierowane do Dyrektora Generalnego LP³ dotyczące zasad planowania urządzeniowego i gospodarki leśnej w Puszczy. Zaznaczył, że pozyskanie drewna zostanie ograniczone do 50 tys. m³ rocznie, co powinno zaspokoić rynek lokalny. Z-ca dyrektora RDLP ds. ekonomicznych i naczelnik Wydziału Zarządzania Zasobami Leśnymi stwierdzili, że RDLP nie otrzymała tego stanowiska i dlatego projekty PUL 2012 – 2021 opracowano (do 23 stycznia 2012 r.), zgodnie z założeniami przyjętymi na KZP, NTG i KPP. Dopiero po unieważnieniu przez Ministra Środowiska decyzji z 16 maja 2012 r. zatwierdzającej plany urządzenia lasu, RDLP otrzymała z DGLP pismo wskazujące na motywację dla ograniczenia cięć na obszarach Puszczy Białowieckiej,
- otrzymano z RDOŚ i PWIS (7 – 30 grudnia 2011 r.) pozytywne opinie dotyczące projektów PUL 2012 – 2021 dla Nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka wraz z prognozą oddziaływania na środowisko,
- zorganizowano posiedzenie KPP (30 grudnia 2011 r.) w formie debaty publicznej i sporządzono (20 i 27 stycznia 2012 r.) pisemne podsumowanie strategicznej oceny oddziaływania na środowisko projektów PUL 2012 – 2021,
- przesłano DGLP (23 stycznia 2012 r.) projekty PUL 2012 – 2021 celem przekazania ich Ministrowi Środowiska do zatwierdzenia. W projektach przewidziano zadania gospodarcze dla Nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka na okres 10 lat, w tym pozyskanie drewna na poziomie – odpowiednio dla Nadleśnictw – 166.594 m³, 435.319 m³ i 472.231 m³ grubizny netto (łącznie 1.074.144 m³). [Dowód: akta kontroli str. 3-104,179,349-351,484-486]

Projekty PUL 2012 – 2021 zostały zatwierdzone przez Ministra Środowiska decyzją z 16 maja 2012 r. Decyzją z 28 czerwca 2012 r. Minister Środowiska stwierdził nieważność poprzedniej decyzji, a trzema decyzjami z 18 lipca 2012 r. odmówił zatwierdzenia PUL 2012 – 2021 argumentując, że zaplanowane w projektach zadania w zakresie gospodarki leśnej „(...) nie gwarantują należytej ochrony siedlisk, gatunków i procesów przyrodniczych, między innymi poprzez nie wyłączenie z użytkowania drzewostanów z udziałem gatunków drzew w wieku 100 lat i starszych, przez co nie uwzględniają potrzeb szczególnej ochrony Puszczy Białowieckiej”.

[Dowód: akta kontroli str. 105-125]

RDLP podjęła następujące działania zmierzające do przygotowania nowych wniosków o zatwierdzenie projektów PUL 2012 – 2021:

- wystąpiono do RDOŚ i PWIS (9 lipca 2012 r.) o zgodę na odstąpienie od przeprowadzania strategicznej oceny oddziaływania na środowisko zmian w poddanych weryfikacji projektach

³ W piśmie z 27 października 2011 r. Minister Środowiska wystąpił o kontynuowanie kierunku planowania pozyskania przyjętego w roku 2010 tj. uwzględnienia poniższych kryteriów przy tworzeniu lub uchwalaniu zapisów planu: 1) maksymalny poziom pozyskania nie większy niż 48,5 tys. m³ drewna / rok, 2) zaplanowanie takiej ilości oraz sortymentu drewna aby pozyskanie zaspokajało potrzeby lokalnych społeczności, w tym na cele opałowe i lokalnego rzemiosła, 3) wyłączenie z pozyskania drzewostanów ponadstuletnich, tj. takich gdzie w wydzieleniu dominujący gatunek stanowi co najmniej 10% wydzielenia (zgodnie z decyzją nr 48 Dyrektora Generalnego LP z 6 lipca 1998 r.).

PUL 2012 – 2021, uzasadniając, że weryfikacja ta ma na celu wzmocnienie ochrony siedlisk, gatunków i procesów przyrodniczych w ramach gospodarki leśnej, stosownie do zaleceń Ministra Środowiska z 5 i Głównego Konserwatora przyrody („GKP”) z 15 czerwca 2012 r.⁴ oraz że stanowi niewielkie modyfikacje projektów poprzednich. RDOŚ stwierdziła (w odpowiedzi z 20 lipca 2012 r.), że ze względu na odmowę przez Ministra Środowiska zatwierdzenia PUL dla Nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka, procedura strategicznej oceny oddziaływania na środowisko w dalszym ciągu trwa i po dokonaniu zmian dokumenty należy przedłożyć RDOŚ do opiniowania. RDLP przedłożyła RDOŚ i PWIS (22 sierpnia 2012 r.) zweryfikowane projekty PUL 2012 – 2021 wraz z prognozami oddziaływania na środowisko, które zostały pozytywnie zaopiniowane przez PWIS (30 sierpnia 2012 r.) i RDOŚ (7 września 2012 r.),

- zawarto (23 lipca 2012 r.) z tym samym wykonawcą⁵ trzy umowy, których przedmiotem było wykonanie: 1/ baz danych (zweryfikowanie wskazań gospodarczych zawartych w opisach taksacyjnych), 2/ wykazów projektowanych cięć rębnych, 3/ wykazów drzewostanów zaprojektowanych do użytkowania przedrębego, 4/ wykazów projektowanych wskazań gospodarczych z zakresu hodowli lasu, 5/ tabel XIV – XVIII i ich pochodnych wraz z opisem zamieszczanym w elaboracie, 6/ uzupełnienia Prognoz oddziaływania na środowisko w pkt 4 i 5 (dotyczących przewidywanego oddziaływania planów na środowisko oraz rozwiązań i wniosków do planów), 7/ dostosowanie opisów i map działek zrębowych oraz linii i kierunków cięć w ostępie, 8/ opracowanie nowych map papierowych dla leśniczych oraz mapy cięć dla obrębu leśnego (mapy z ich matrycami w plikach PDF).

Zweryfikowane materiały i bazy danych RDLP odebrała w terminie umownym (27 sierpnia 2012 r.). Odbioru końcowego dokonano 24 października 2012 r., tj. zgodnie z §4 zawartych umów, po zatwierdzeniu projektów PUL przez Ministra Środowiska. Z tytułu realizacji przedmiotu umowy zapłacono wykonawcy należne wynagrodzenie w kwocie 59,4 tys. zł brutto (16,2 tys. zł Nadleśnictwo Białowieża, 21,6 tys. zł Browsk i 21,6 tys. zł Hajnówka),

- zamieszczono w BIP (22 sierpnia 2012 r.) i w prasie lokalnej (27 sierpnia 2012 r.) informacje o: wyłożeniu do publicznego wglądu zweryfikowanych projektów PUL 2012 – 2021, miejscu i terminie składania uwag i wniosków oraz właściwości dyrektora RDLP do ich rozpatrzenia. W wyznaczonym terminie (do 17 września 2012 r.) wpłynęły do RDLP uwagi i wnioski 12 podmiotów, którym dyrektor RDLP udzielił odpowiedzi 25 września i 20 listopada 2012 r.,
- w ustalonym terminie (upublicznionym w BIP i prasie lokalnej) zorganizowano (3 października 2012 r.) KPP w formie debaty publicznej i tegoż dnia ponownie sporządzono pisemne podsumowanie (3 października 2012 r.) strategicznej oceny oddziaływania na środowisko zweryfikowanych projektów PUL 2012 – 2021,
- przekazano zweryfikowane projekty PUL 2012 – 2021 (4 października 2012 r.) do DGLP celem przesłania ich Ministrowi Środowiska do zatwierdzenia. W zweryfikowanych projektach ograniczono zadania gospodarcze dla Nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka na okres 10 lat, w tym m. in. rozmiar pozyskania drewna w tym okresie zmniejszono do odpowiednio 63.471 m³, 214.218 m³ i 192.291 m³ grubizny netto (łącznie 469.980 m³). Projekty te zostały zatwierdzone przez Ministra Środowiska trzema decyzjami z 9 października 2012 r.

[Dowód: akta kontroli str. 2-101,123-170,487-491]

W trakcie ponownej weryfikacji projektów PUL 2012 – 2021, RDLP nie organizowała KZP i NTG, tj. spotkań określonych w pkt 2 – 6 załącznika nr 1 do zarządzenia nr 12 Dyrektora Generalnego LP z 9 lutego 2009 r. Z-ca dyrektora RDLP ds. gospodarki leśnej wyjaśnił, że PUL dla Nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka były wykonane zgodnie z przepisami i postanowieniami KZP i NTG, z uwzględnieniem ustawowych wymogów zachowania trwałości lasu, ochrony ekosystemów leśnych i powiększania zasobów. Wymogi Ministra w kwestii objęcia ochroną kolejnych partii drzewostanów pod kątem obniżenia maksymalnej ilości możliwego do pozyskania drewna w latach 2012 – 2021, nie miały nic wspólnego z założeniami przyjętymi przy tworzeniu planu, nie zmieniły założeń przyjętych w KZP i NTG. Z-ca dyrektora RDLP stwierdził, że Minister nie unieważnił planów jedynie polecił je skorygować, podając kierunkowe uwarunkowania umożliwiające zbliżenie wielkości maksymalnej ilości możliwego do pozyskania

⁴ Zalecenia omówiono w pkt 1.3 niniejszego wystąpienia.

⁵ Ze względu na wartość przedmiotu zamówienia niższą od 14 tys. Euro nie stosowano przepisów ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2013 r., poz. 907 ze zm.).

drewna z poziomu około 107 tys. m³ do poziomu około 48,5 tys. m³ rocznie.

[Dowód: akta kontroli str. 2-101,126-178,179]

NIK zwraca uwagę, że na końcowym etapie tworzenia projektów PUL 2012 – 2021, RDLP nie wzięła pod uwagę informacji uzyskanej 17 – 18 listopada 2011 r. na NTG, o zaleceniach Ministra Środowiska dotyczących ograniczenia w nadleśnictwach z terenu Puszczy Białowieskiej pozyskania drewna do 48,5 tys. m³ rocznie i wyłączenia z pozyskania drzewostanów ponad 100 – letnich. Skutkiem tego Minister Środowiska trzema decyzjami z 18 lipca 2012 r. odmówił zatwierdzenia PUL.

[Dowód: akta kontroli str. 3-10,102-104,117-119]

Głównymi uczestnikami dyskusji nad założeniami zweryfikowanych projektów PUL 2012 – 2021 byli przedstawiciele lokalnych samorządów, przedsiębiorców i organizacji (w tym pozarządowych organizacji ekologicznych) oraz społeczność miejscowa. W przesyłanych RDLP uwagach i wnioskach oraz podczas KPP, strony prezentowały rozbieżne stanowiska w sprawie ustaleń projektów PUL:

a) społeczność lokalna zwracała uwagę na:

- potrzebę stworzenia przez Ministra Środowiska warunków do merytorycznego dialogu nad projektami PUL, uwzględniania argumentów wszystkich zainteresowanych stron i potrzebę rzetelnego badania skutków ekologicznych i ekonomicznych zatwierdzanych PUL,
- brak merytorycznych podstaw do zmniejszenia wielkości pozyskania drewna do poziomu 48,5 tys. m³ rocznie, ustalonego przez ekspertów, oraz na skutki ograniczenia pozyskania mające negatywny wpływ na poziom zatrudnienia ludności lokalnej,
- zbyt małą ilość liściastego drewna opałowego w stosunku do potrzeb społeczności lokalnej, co skutkuje wzrostem gospodarstw domowych wykorzystujących węgiel do celów grzewczych,
- trudności z zapewnieniem społeczności lokalnej liściastego drewna opałowego, wynikającej z pozyskiwania głównie drewna świerkowego,
- ścisłą zależność między pozyskaniem, a ilością drewna opałowego możliwego do sprzedaży, które stanowi tylko niewielki procent pozyskania,
- potrzebę ustalenia przez Ministra Środowiska wielkości sprzedaży drewna opałowego,
- niewystarczającą realizację postanowień porozumienia z 1996 roku⁶, w którym przyrzeczono społeczności i firmom lokalnym dostarczanie drewna opałowego i tartaczego,
- potrzebę zrekompensowania gminom dochodów z podatku leśnego, utraconych w wyniku utworzenia przez Ministra Środowiska lasów ochronnych;

b) pozarządowe organizacje ekologiczne wniosowały o:

- usunięcie z projektów PUL wszelkich wskazań gospodarczych z zakresu hodowli lasu, użytkowania przedrębego i rębego dla drzewostanów ponadstuletnich i pionierskich (z przewagą osiki lub brzozy powyżej III klasy wieku, a także łącznym udziałem tych gatunków przekraczającym 50%),
- wpisanie do projektów PUL zasad zarządzania lasu, obejmujących m. in.:
 - pozyskanie drewna z drzewostanów pochodzących z nasadzeń, w ilości nie większej niż 30 tys. m³ rocznie,
 - wyłączenie z pozyskania drewna i zaniechanie wszelkich zabiegów hodowlano – ochronnych we: 1/ wszystkich drzewostanach ponadstuletnich (w których wiek przynajmniej jednego gatunku wynosi co najmniej 100 lat i jednocześnie udział tego gatunku w drzewostanie wynosi co najmniej 10%), 2/ wszystkich drzewostanach na siedliskach Lł, OI, OIJ, LMb, BMB⁷, 3/ drzewostanów pionierskich, 4/ miejsc występowania zagrożonych gatunków ptaków, chrząszczy, porostów, dla których Puszcza Białowieska stanowi ostatnie lub jedno z niewielu miejsc występowania w kraju,
 - pozostawienie w pozostałych drzewostanach drzew: Db, Lp, Gb, Kl, Wz, So, Sw powyżej V klasy wieku (100 lat), Brz, Os i OI powyżej IV klasy wieku (80 lat) oraz lwy i Jrz powyżej III klasy wieku (60 lat).

[Dowód: akta kontroli str. 508-551]

⁶ Porozumienie zawarte 4 lipca 1996 r. pomiędzy Ministrem Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa, Wojewodą Białostockim a Gminami Białowieża i Narewka, w obecności Dyrektora Generalnego Lasów Państwowych.

⁷ Lł – las łęgowy, OI - ols, OIJ – ols jesionowy, LMb – las mieszany bagienny, BMB – bór mieszany bagienny

W odpowiedziach na uwagi i wnioski zgłoszone do zweryfikowanych projektów PUL 2012 – 2021 RDLP poinformowała wnioskodawców m. in. o:

- odmowie zatwierdzenia projektów PUL 2012 – 2021 przez Ministra Środowiska i jej przyczynach,
- opracowaniu projektów PUL 2012 – 2021 „zgodnie z zaleceniem Ministra Środowiska (pismo nr (...) z dn. 17 maja 2012 r.) oraz Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Środowiska Głównego Konserwatora Przyrody (pismo nr (...) z dn. 5 czerwca 2012 r.)”. Stanowisko takie RDLP przedstawiła również uczestnikom KPP na spotkaniu w dniu 3 października 2012 r.,
- przeanalizowaniu projektowanych zabiegów hodowlano – ochronnych pod kątem zaleceń Ministra Środowiska z 17 maja 2012 r. i GKP z 5 czerwca 2012 r. oraz zweryfikowaniu wskazań gospodarczych w opisach taksacyjnych,
- wyłączeniu w całości z cięć odnowieniowych siedlisk Bw, BMw, LMw, Ol, Lł, Olj, Lmb, BMB,
- wyłączeniu z cięć odnowieniowych i pielęgnacyjnych drzewostanów na siedliskach przyrodniczych 91D0 (Bory i lasy bagienne), 91F0 (Łęgowe lasy dębowo – wiązowo – jesionowe) i przyczynach zaplanowania zabiegów na siedliskach 91E0 (Łęgi wierzbowe, topolowe, olszowe i jesionowe), 91I0 (Cieplolubne dąbrowy), 9170 (Grąd subkontynentalny),
- pozostawieniu w projektach PUL 2012 – 2021 wskazań gospodarczych dotyczących użytkowania przedrębego, które „dotyczą zabiegów wykonanych w okresie między zatwierdzeniem, a anulowaniem zatwierdzenia planów urządzenia lasu (...)” (stanowisko takie RDLP otrzymała od wykonawcy projektu PUL 2012 – 2021 w dniu 2 października 2012 r.)

[Dowód: akta kontroli str. 126-170]

1.2. Odebrane przez RDLP od wykonawcy wszystkie trzy projekty PUL 2012 – 2021 (w pierwszej wersji i poddane weryfikacji) zawierały wszystkie elementy określone w rozporządzeniu Ministra Środowiska z 20 grudnia 2005 r.⁸, w tym:

- opis ogólnym lasów nadleśnictwa (tzw. elaborat), zawierający m. in.:
 - ogólną charakterystykę lasów i gruntów przeznaczonych do zalesienia oraz pozostałych gruntów i nieruchomości będących w zarządzie nadleśnictw,
 - wyniki analizy gospodarki leśnej w okresie minionym,
 - opis zasad określania zadań gospodarczych wraz z zestawieniami tych zadań,
 - maksymalną ilość drewna przewidzianego do pozyskania w okresie obowiązywania planów (etaty cięć), w tym etaty cięć w ramach użytków rębnych wyrażone w metrach sześciennych („m³”) oraz etaty cięć w ramach użytków przedrębnych wyrażone powierzchniowo i szacunkowo w m³,
 - prognozę stanu zasobów drzewnych na koniec okresu gospodarczego,
 - zestawienia i wykazy powierzchni drzewostanów przeznaczonych do użytkowania rębego, przedrębego i hodowli lasu, a także dotyczące miąższości dla poszczególnych klas wieku drzewostanów;
- Programy Ochrony Przyrody (stanowiące integralną część projektów PUL), obejmujące m. in.
 - ogólną charakterystykę obszaru nadleśnictwa oraz formy ochrony przyrody i krajobrazu,
 - walory przyrodniczo – leśne i historyczno – kulturowe nadleśnictw,
 - zagrożenia środowiska przyrodniczego oraz plan działań z zakresu ochrony przyrody,
- opisy taksacyjne, zawierające dane określone w § 5 pkt 2 ww. rozporządzenia, w tym m. in. numery oddziałów i pododdziałów, powierzchnie leśne (zalesione, niezalesione i związane z gospodarką leśną), opisy siedlisk, drzewostanów i powierzchni nieleśnych, udziały poszczególnych gatunków drzewostanów w wydzieleniach, wiek drzewostanów oraz wielkość pierśnic i wysokość drzew w wydzieleniach oraz wskazania /czynności/ gospodarcze przewidziane do wykonania w wydzieleniach;
- mapy gospodarcze, przeglądowe, sytuacyjne i sytuacyjno – przeglądowe.

Sporządzone projekty PUL 2012 – 2021 spełniały wymogi ww. rozporządzenia z 20 grudnia 2005 r.

[Dowód: akta kontroli str. 180-181]

1.3. Między zatwierdzeniem projektów PUL 2012 – 2021 (16 maja 2012 r.) i odmową ich zatwierdzenia przez Ministra Środowiska (18 lipca 2012 r.), RDLP otrzymała:

⁸ Rozporządzenie w sprawie szczegółowych warunków i trybu sporządzania planu urządzenia lasu, uproszczonego planu urządzenia lasu oraz inwentaryzacji stanu lasu (Dz. U. Nr 256, poz. 2151) – obowiązywało do 2 lipca 2012 r.

- zalecenie Ministra Środowiska skierowane do Dyrektora Generalnego LP (z 17 maja 2012 r.) dotyczące wyłączenia z zabiegów gospodarczych drzewostanów, w których drzewa jednego gatunku w wieku 100 lat i więcej zajmują co najmniej 10% powierzchni. W związku z tym zaleceniem, RDLP niezwłocznie przesłała trzem Nadleśnictwom (18 maja 2012 r.) informacje o:
 - zawieszeniu do odwołania wszelkich wycieków i innych zabiegów wykonywanych na drzewach, złomach i wywrotach drzew w wieku 100 i więcej lat, w tym wszelkich cięć sanitarnych świerków zaatakowanych przez kornika drukarza,
 - potrzebie wstrzymania – do wyjaśnienia definicji drzewostanów ponadstuletnich – wszelkich zabiegów w wydzieleniach, w których występują drzewa w wieku 100 i więcej lat.
 Metody postępowania w zagrożonych drzewostanach świerkowych zostały przekazane Nadleśnictwom 8 czerwca 2012 r., co szerzej omówiono w pkt 2.2 wystąpienia;
- polecenie (z 23 maja 2012 r.) Dyrektora Generalnego LP (dla RDLP) wyłączenia z zabiegów pozyskiwania drewna drzewostanów spełniających kryterium prof. Wesołowskiego⁹ oraz dokonania weryfikacji planów cięć użytków rębnych i przedrębnych „w aktualnie obowiązujących planach urzędzenia lasu (...)”. Polecenie to odbiegało od zaleceń Ministra Środowiska z 17 maja 2012 r., stanowiących o wyłączeniu z zabiegów gospodarczych (a nie tylko z zabiegów pozyskiwania drewna) drzewostanów, w których drzewa jednego gatunku w wieku 100 lat i więcej zajmują co najmniej 10% powierzchni;
- zalecenie GKP skierowane do Dyrektora Generalnego LP (z 5 czerwca 2012 r.) dotyczące ponownego przeanalizowania PUL dla Nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka – „tak by uwzględnić potrzebę szczególnej ochrony Puszczy Białowieskiej między innymi poprzez wyłączenie z wszelkich cięć drzewostanów, w których drzewa jednego gatunku w wieku 100 lat i więcej zajmują co najmniej 10% powierzchni oraz weryfikację intensywności zaplanowanych cięć”;
- wniosek Dyrektora Generalnego LP skierowany do GKP (z 15 czerwca 2012 r.) o akceptację dodatkowych kryteriów ograniczających działania hodowlano – ochronne, które należałoby uwzględnić w ponownej analizie projektów PUL dla Nadleśnictw obszaru Puszczy Białowieskiej, obejmujących:
 - ograniczenie /wyłączenie/ projektowania działań gospodarczych w drzewostanach:
 - ✓ na siedliskach semihydrogenicznych i hydrogenicznych (Bw, BMw, LMw, Lw, Ol, Olj)¹⁰ niebędących siedliskami przyrodniczymi Natura 2000,
 - ✓ ekotonowych oraz zagrożonych pinetyzacją i monotypizacją, w szczególności na siedliskach BMŚw, BMw i Lśw stanowiących naturalne połączenia ekologiczne między siedliskami hydrogenicznymi i obszarami ochrony rezerwatowej,
 - ✓ pionierskich z przewagą brzozy i osiki powyżej III klasy wieku,
 - ograniczenie projektowania zabiegów gospodarczo – ochronnych we wszystkich drzewostanach, w których składzie gatunkowym ujęte są gatunki o wieku 100 lat.
 W odpowiedzi z 3 lipca 2012 r., GKP wniósł o uwzględnienie w pracach nad projektami PUL zaproponowanych kryteriów ograniczających działania hodowlano – ochronne, mających na celu dbałość o unikalne walory przyrodnicze Puszczy Białowieskiej;
- polecenie (z 10 lipca 2012 r.) Dyrektora Generalnego LP (dla RDLP) przeprowadzenia dodatkowej weryfikacji projektowanych cięć hodowlano – ochronnych w Puszczy Białowieskiej oraz przygotowania nowych wniosków w sprawie projektów PUL 2012 – 2021. Zostało zaznaczone, że ponowna weryfikacja powinna w możliwie wysokim stopniu uwzględnić kryteria prof. Wesołowskiego oraz zalecenia Ministra Środowiska z 5 czerwca 2012 r., a do głównych zasad weryfikacyjnych należało zaliczyć:
 - zachowanie spójności działań hodowlano – ochronnych z projektem planu zadań ochronnych przygotowanym dla obszaru Natura 2000 „Puszcza Białowieska”,
 - wyłączenie z użytkowania drzewostanów ponadstuletnich, drzewostanów pionierskich z dominacją brzozy i osiki powyżej IV klasy wieku (a w uzasadnionych przypadkach od III klasy wieku) oraz wyłączenie z użytkowania drzewostanów na siedliskach Lf, Ol, OLJ, LMb, BMb,

⁹ Drzewostany, w których udział drzew jednego gatunku w wieku 100 lat i więcej zajmują co najmniej 10% powierzchni

¹⁰ Bw – bór wilgotny, BMw – bór mieszany wilgotny, LMw – las mieszany wilgotny, Lw – las wilgotny, Ol - ols, Olj – ols jesionowy, BMŚw – bór mieszany świeży, Lśw – las świeży

- ukierunkowanie wszelkich działań hodowlano – ochronnych na zachowanie zgodności biocenozy z biotopem, w tym ograniczenia zjawisk neofityzacji, monotypizacji i pinetyzacji w Puszczy Białowieskiej,
- utrzymanie wielkości rocznego użytkowania głównego na poziomie 48,5 tys. m³ grubizny,
- utrzymanie dotychczas projektowanych zabiegów hodowlano – ochronnych w leśnictwie Łączyno (Nadleśnictwo Browski), „z uwagi na trwające od kilkudziesięcioleci badania naukowe WL SGGW”. [Dowód: akta kontroli str. 182-197,483]

W świetle powyższych dokumentów, Minister Środowiska 17 maja 2012 r. zalecił wyłączać z zabiegów gospodarczych drzewostany, w których udział drzew jednego gatunku w wieku 100 lat i więcej zajmują co najmniej 10% powierzchni, a już 5 czerwca 2012 r. GKP polecił „wyłączenie” takich drzewostanów „z wszelkich cięć” (a nie z zabiegów gospodarczych) i 3 lipca 2012 r. zaakceptował „ograniczenie projektowania zabiegów gospodarczo – ochronnych we wszystkich drzewostanach, w których składzie gatunkowym ujęte są gatunki o wieku ponad 100 lat” (a nie ich wyłączenie z zabiegów gospodarczych). [Dowód: akta kontroli str. 182-197,483]

RDLP w umowach zawartych 23 lipca 2012 r. z wykonawcą weryfikacji projektów PUL 2012 – 2021 uwzględniła wszystkie kryteria ustalone 10 lipca 2012 r. przez Dyrektora Generalnego LP, które jednak różniły się od kryteriów ograniczających działania hodowlano – ochronne na terenie Puszczy Białowieskiej zaleconych przez Ministra Środowiska i uzgodnionych z GKP. W projektach PUL po weryfikacji, zatwierdzonych przez Ministra Środowiska 9 października 2012 r., zostały zaplanowane wskazania gospodarcze:

- w drzewostanach ponadstuletnich spełniających kryterium prof. Wesołowskiego (np. CW, CP, CP-P, TW, TP¹¹), które zgodnie z zaleceniem Ministra Środowiska z 17 maja 2012 r. podlegały wyłączeniu z zabiegów gospodarczych,
- w drzewostanach na siedliskach BMśw i Lśw (CP-P, TW, TP), które w myśl korespondencji między Dyrektorem Generalnym LP i GKP podlegały wyłączeniu z projektowania działań gospodarczych,
- w drzewostanach Leśnictwa Łączyno¹² (CW, CP, CP-P, TP i cięcia rębne), w których prowadzenie czynności gospodarczych nie zostało uzgodnione z GKP.

[Dowód: akta kontroli str. 73-84,182-187,218-221,483]

Z-ca dyrektora RDLP ds. gospodarki leśnej wyjaśnił, że w umowach z wykonawcą projektów PUL uwzględniono wyłączenie z użytkowania siedlisk Lł, OL, OIJ, LMb, BMb, gdyż działanie takie było zgodne z zasadami określonymi 10 lipca 2012 r. przez Dyrektora Generalnego LP. Pismo z 15 czerwca 2012 r. było korespondencją pomiędzy Dyrektorem Generalnym LP, a Ministerstwem Środowiska, zmierzającą do określenia kryteriów przy korekcie zadań hodowlano – ochronnych.

[Dowód: akta kontroli str. 171-178]

1.4. W przedłożonych Ministrowi Środowiska do zatwierdzenia projektach PUL 2012 – 2021 było łącznie 21.432 wydzieleń (w Nadleśnictwach Białowieża, Browski i Hajnówka odpowiednio 4.710, 8.543 i 8.179), w tym 14.471 (3.373, 5.572 i 5.526) to wydziały z gruntami zalesionymi. W pierwszej wersji PUL (ze stycznia 2012 roku) czynności gospodarcze zaplanowano w 8.252 wydziałach (1.471, 3.823 i 2.958), a w wyniku weryfikacji tych projektów liczbę wydziałów ze wskazówkami gospodarczymi zmniejszono o 2.627 (381, 1.240 i 1.006). W poprawionej wersji PUL 2012 – 2021 (z października 2012 roku) liczba wydziałów ze wskazówkami gospodarczymi wynosiła 5.625 (1.090, 2.583 i 1.952). [Dowód: akta kontroli str. 198-217]

Spółród 14.471 (3.373, 5.572 i 5.526) wydziałów gruntów zalesionych:

- a) 4.479 (1.575, 1.172 i 1.732) to wydziały z drzewostanem ponadstuletnim wg definicji prof. Wesołowskiego. W 3.782 (1.332, 1.047 i 1.403) takich wydziałach nie planowano w projektach PUL 2012 – 2021 wskazań gospodarczych, a w pozostałych 697 (243, 125 i 329) wskazania zaplanowano. Na próbie 25 wydziałów we wszystkich dziewięciu obrębach Nadleśnictw Białowieża, Browski i Hajnówka stwierdzono, że zaplanowane wskazania dotyczyły czynności pielęgnacyjnych („PIEL”) i agrotechnicznych („AGROT”), odnowienia luk („ODN-

¹¹ CW – czyszczenie wczesne, CP – czyszczenie późne, CP-P – czyszczenie późne z pozyskaniem grubizny, TW – trzebież wczesna, TP – trzebież późna; zabiegi oznaczone ! – pilne.

¹² Oddziały 26A-D, 27A-D, 28A-D, 39A-C, 40A-D, 41A-D, 51A-D, 52A-D, 53A-D, 67A-D, 68A-B, 69A-D, 85A-F, w których zaplanowano prowadzenie gospodarki leśnej według tzw. metody BDq pod nadzorem prof. B. Brzezieckiego z Katedry Hodowli Lasu SGGW.

LUK”), odnowień złożonych („ODN-ZŁOŻ”), czyszczeń wczesnych („CW”), późnych („CP”), czyszczeń późnych z pozyskaniem grubizny („CP-P”) oraz trzebieży późnych („TP”):

- w obrębach Białowieża i Zwierzyniec (łącznie 243 wydzielania ponadstuletnie) wskazań gospodarczych nie planowano w 11 wydzieleniach, a w pozostałych 39 wskazania zaplanowano: w sześciu wydzieleniach PIEL, AGROT i ODN-LUK, w 32 CW lub CP, a w jednym TP (471B-a obręb Zwierzyniec). W pięciu z 39 wydzieleni wskazań zrealizowano przed zatwierdzeniem PUL 2012 – 2021 (PIEL w 473B-d, CP w 312D-d, 471A-a, 471C-c i TP w 471B-a), a w pozostałych 34 planowanych zabiegów do końca 2012 roku nie wykonywano,
- w obrębach Browsk, Narewka i Puszcza Lacka (łącznie 125 wydzieleni ponadstuletnich), wskazań gospodarczych nie planowano w 42 wydzieleniach, a w pozostałych 33 wskazania zaplanowano: w ośmiu PIEL, AGROT, ODN-LUK lub ODN-ZŁOŻ, w 20 CW lub CP, a w pięciu CP-P lub TP (27B-b, 27D-c, 49D-c, 51A-f i 51D-c). W trzech z 33 wydzieleni wskazań wykonano przed zatwierdzeniem PUL 2012 – 2021 (PIEL w 15D-b, 747A-b i 759C-g), a w pozostałych 30 planowanych zabiegów w 2012 roku nie realizowano,
- w obrębach Hajnówka, Leśna i Starzyna (łącznie 329 wydzieleni ponadstuletnich) wskazań gospodarczych nie planowano w 17 wydzieleniach, a w pozostałych 58 wskazania zaplanowano: w jednym wydzieleniu PIEL, AGROT, ODN-LUK i CW, w 54 CW lub CP, a w trzech TP (213B-n, 213C-f i 213C-i). W czterech z 58 wydzieleni wskazań zrealizowano przed zatwierdzeniem PUL 2012 – 2021 (PIEL w 214B-a, CW w 342A-c oraz CP w 411B-c i 411C-h), a w pozostałych 54 planowanych zabiegów w 2012 roku nie wykonywano. [Dowód: akta kontroli str. 218-220, 372-482,492]

Wyjaśniając przyczyny zaplanowania w części drzewostanów ponadstuletnich (wg definicji prof. Wesołowskiego) zabiegów gospodarczych, z-ca dyrektora RDLP ds. gospodarki leśnej podał, że postanowienia zawarte w pismach GKP jako istotne dla ograniczenia cięć do poziomu 48,5 tys. m³ w roku koncentrowały się głównie na ograniczeniu cięć, wyłączeniu z cięć, natomiast nie ograniczały zabiegów nie mających nic wspólnego z pozyskaniem drewna, takich jak czynności pielęgnacyjne w ramach czyszczeń wczesnych i późnych prowadzone w uprawach leśnych (CW – od posadzenia do momentu uzyskania zwarcia koron ok. 10 lat) i młodnikach (CP – od momentu uzyskania zwarcia koron drzew, do momentu pojawienia się grubizny, 10-20 lat). W trakcie zabiegów gospodarczych nie prowadzi się pozyskania drewna, bo go nie ma. Wskazanie trzebieży późnych w drzewostanach określonych mianem prof. Wesołowskiego, jako tzw. trzebież przekształceniowa, nie polega na usuwaniu drzew ponadstuletnich, a jedynie ingeruje w młodsze fragmenty drzewostanów wielowiekowych, promując w miejsce 70 – 80 letnich osik, brzoź i grabu młode sadzonki dębu, który w Puszczy Białowieskiej jest w niedoborze. „Jest to podstawowy obowiązek wynikający z postanowień Szczytu Ziemi w „Rio” - 1992 r., zapisany w szeregu dokumentów Paneuropejskich, dotyczących także działań gospodarczych w Leśnym Kompleksie Promocyjnym Puszcza Białowieska”; [Dowód: akta kontroli str. 171-178]

- b) 5.350¹³ (786, 2.688, 1.876) to wydzielania na siedliskach Bw, BMw, LMw, Lw, Ol, OIj, BMśw i Lśw wymienionych w piśmie Dyrektora Generalnego LP do GKP z 15 czerwca 2012 r. W 2.175 (263, 1.065, 847) wydzieleniach na takich siedliskach nie planowano w projektach PUL 2012 – 2021 wskazań gospodarczych, a w pozostałych 3.175 (523, 1.623, 1.029) wskazania zaplanowano. Na próbie 2.562 (376, 1.401, 785) wydzieleni ze wskazówkami w zakresie użytkowania przedrębne stwierdzono, że na ww. siedliskach zaplanowano CP-P, CP-P!, TW, TW!, TP lub TP!:
- w Nadleśnictwie Białowieża zabiegi zaplanowano w 376 wydzieleniach, z czego w obrębie Białowieża w 227 (w dwóch na siedlisku Lw i w 225 na siedlisku BMśw), a w obrębie Zwierzyniec w 149 wydzieleniach (w jednym na siedlisku Bw, w jednym na siedlisku BMw, w dwóch na siedlisku Lw, w 34 na siedlisku BMśw i w 111 na siedlisku Lśw). W 41 (z 376 analizowanych) wydzieleniach na siedliskach Bw, BMw, Lw, BMśw i Lśw wskazania gospodarcze zostały zrealizowane przed zatwierdzeniem PUL 2012 – 2021:
 - w obrębie Białowieża wskazania zrealizowano w obu wydzieleniach na siedlisku Lw (545A-d i 607B-f) i w 17 z 225 wydzieleni na siedlisku BMśw (CP-P w 492D-c i 493A-

¹³ Dane bez wydzieleni z drzewostanem ponadstuletnim wg definicji prof. Wesołowskiego.

f, TP w 492B-a, 493A-a, 493A-b, 493C-b, 493C-c, 497D-d, 551C-f i 551C-g, a TW w 429B-c, 429C-k, 493A-c, 493A-d, 522B-d, 524B-b i 550D-a),

- w obrębie Zwierzyniec wskazania zrealizowano w wydzieleniach na siedliskach Bw (470A-d), BMw (218B-h) i w obu na siedlisku Lw (368D-c i 396B-i), w czterech z 34 wydziałów na siedlisku BMśw (TP w 472B-a i 473D-a, a TW w 472A-h i 47B-g) oraz w 14 ze 111 wydziałów na siedlisku Lśw (CP-P w 217D-a i 219C-f, TPw 250C-f, 251C-a, 277C-f, 279C-g, 367A-l i 424B-a, a TW w 311D-b, 312A-b, 312D-c, 367B-b, 367D-d i 396B-d).

W pozostałych 335 wydzieleniach Nadleśnictwa Białowieża żadnych planowanych zabiegów w 2012 roku nie wykonywano,

- w nadleśnictwie Browsk zabiegi zaplanowano w 1.401 wydzieleniach, z czego w obrębie Browsk w 644 (w pięciu na siedlisku Bw, w 14 na siedlisku BMw, w 24 na siedlisku LMw, w 25 na siedlisku Lw, w czterech na siedlisku Ol, w siedmiu na siedlisku Olj, w 481 na siedlisku BMśw i w 84 na siedlisku Lśw), w obrębie Narewka w 270 (w 171 na siedlisku BMśw i w 99 na siedlisku Lśw), a w obrębie Puszcza Lacka w 487 wydzieleniach (w jednym na siedlisku LMw, w 347 na siedlisku BMśw i w 139 na siedlisku Lśw),
- w nadleśnictwie Hajnówka zabiegi zaplanowano w 785 wydzieleniach, z czego w obrębie Hajnówka w 188 (w 71 na siedlisku BMśw i 117 na siedlisku Lśw), w obrębie Leśna w 167 (w 117 na siedlisku BMśw i w 50 na siedlisku Lśw), a w obrębie Starzyna w 430 (w jednym na siedlisku Bw, w jednym na siedlisku BMw, w 379 na siedlisku BMśw i w 49 na siedlisku Lśw).

[Dowód: akta kontroli str. 198-221,493]

Z-ca dyrektora RDLP ds. gospodarki leśnej wyjaśnił, że zalecenia zawarte w pismach z 15 czerwca i 10 lipca 2012 r. miały charakter kierunkowy, zmierzający do obniżenia cięć z poziomu 107 tys. m³ do 48,5 tys. m³. Zaniechanie zabiegów na wszystkich wydzieleniach wymienionych typów siedliskowych lasu, nie spełniłoby wymogu ustanowienia użytkowania na poziomie około 48,5 tys. m³. Dlatego obniżając poziom maksymalnej ilości możliwego do pozyskania drewna kierowano się poziomem ochronności i ograniczeniami pozyskania w części wydziałów. W tym miejscu należy nadmienić, że pozyskanie drewna poniżej 1 m³ na 1 ha powierzchni leśnej, nie spełnia wymogów zachowania trwałości lasu, znacznie pogorszy stan sanitarny lasu, co spowoduje masowe występowanie użytków przygodnych, które zdecydowanie przekroczą poziom określony jako maksymalna ilość możliwego do pozyskania drewna 48,5 tys. m³ rocznie. Dokonując weryfikacji wskazań gospodarczych oparto się o zasady zawarte w piśmie Dyrektora Generalnego LP z 10 lipca 2012 r.;

[Dowód: akta kontroli str. 171-178]

- c) 376 to wydzielenia w Leśnictwie Łączyno, w którym Dyrektor Generalny LP zezwolił (10 lipca 2012 r.) na utrzymanie wcześniej zaprojektowanych zabiegów hodowlano – ochronnych. Z analizy trzech z 13 oddziałów tego leśnictwa (26, 27 i 28) wynika, że 21 (z 71 ogółem) to wydzielenia z drzewostanem ponadstuletnim (według definicji prof. Wesołowskiego). W pięciu z nich, w zatwierdzonym PUL 2012 – 2021 zostały zaplanowane wskazania gospodarcze: AGROT, CW, CP i cięcia rębne w wydzieleniach 28A-f i 28 B-a, CP-P w 27D-c, a TP w 27B-b i 27C-a. Do końca 2012 roku w żadnym z pięciu wydziałów ponadstuletnich planowanych zabiegów nie wykonywano, natomiast w jednym przeprowadzono przygodne cięcia rębne (28B-a), a w dwóch przygodną trzebież późną (27B-b i 27 C-a).

[Dowód: akta kontroli str.494,502-507]

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działania RDLP w badanym obszarze.

Ocena cząstkowa

2. Nadzór nad gospodarką leśną prowadzoną przez nadleśniczych Nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka

Opis stanu faktycznego

2.1. RDLP na bieżąco nadzorowała wykonanie planów urządzenia lasu dla Nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka na lata 2002 – 2011 („PUL 2002 – 2011”) zatwierdzonych trzema decyzjami Ministra Środowiska z 10 czerwca 2003 r., którymi:

- a) ustalone zostały nadleśnictwom zadania gospodarcze do wykonania w tym okresie;

- b) wprowadzone zostały „specjalne zalecenia dotyczące prowadzenia trwale zróżnicowanej gospodarki leśnej”, z uwagi na wyjątkowe znaczenie Puszczy Białowieskiej, w tym:
- jako priorytet w wykonywaniu zadań gospodarczych, względy ochronne i pielęgnacyjne – hodowlane, a nie ekonomiczne,
 - zakaz wycinania drzew w wieku ponad 100 lat, z wyjątkiem:
 - przebudowy – w ramach cięć rębnych – drzewostanów w wieku ponad 100 lat z przewagą świerka uszkodzonego przez korniki, drzewostanów z przewagą brzozy lub drzewostanów z przewagą osiki (pkt 3 zaleceń),
 - możliwości usunięcia pojedynczych drzew w wieku ponad 100 lat w ramach niezbędnej konieczności odślaniania młodego pokolenia w drzewostanach przebudowywanych, z pominięciem dębów, jesionów, klonów i wiązów (pkt 4),
 - gromadzenie, szczególnie w starych drzewostanach dojrzewających i dojrzałych, odpowiedniej bazy drewna martwego – co najmniej trzech do pięciu drzew na hektar drzewostanów (pkt 5).

Zalecenia zawarte w decyzjach z 10 czerwca 2003 r. były niespójne z PUL 2002 – 2011. Zakaz wycinania drzew w wieku ponad 100 lat określony w zaleceniach nie dotyczył – dopuszczonej w PUL – możliwości usuwania takich drzew w ramach tzw. „cięć przygodnych”:

- „w ramach użytkowania przygodnego usuwane będą wszystkie drzewa zagrażające zachowaniu trwałości lasu (zgodnie z postanowieniami ustawy o lasach)”,
- szczególną uwagę należy zwracać na „stan sanitarny drzewostanów, budzący poważne obawy związane z zagrożeniem gradacją kornika drukarza. Do decyzji nadleśniczego pozostawić należy sposoby, metody i terminy działań wynikających z instrukcji ochrony lasu, pozwalające na skuteczną ochronę drzewostanów poprzez ograniczenie liczebności populacji szkodliwych owadów, a w szczególności kornika drukarza”. [Dowód: akta kontroli str. 6-10,106-111]

RDLP nie miała obowiązku ewidencjonowania ilości lub masy pozyskiwanych drzew w wieku powyżej 100 lat oraz ilości martwych drzew na hektarze drzewostanów. Gromadzono natomiast comiesięczne informacje o pozyskaniu posuszu, wywrotów i złomów według gatunków drzew oraz o wyznaczonych i usuniętych drzewach trocinkowych, bez wyszczególniania ilości lub masy pozyskanych drzew ponadstuletnich. [Dowód: akta kontroli str. 500-501]

RDLP nadzorowała realizację zasad ustalonych w PUL 2011 – 2021 oraz gospodarkę leśną prowadzoną w Nadleśnictwach:

- a) w związku z wątpliwościami dotyczącymi sposobu postępowania z drzewami ponadstuletnimi zasiedlonymi przez szkodniki wtórne, wywróconymi i złamanymi, przesyłano Nadleśnictwom zalecenia w tej sprawie:
- 17 stycznia 2003 r. (przed zatwierdzeniem PUL 2002 – 2011) poinformowano, że GKP i Dyrektor Generalny LP nie stawiają przeszkód w wycinaniu świerków zaatakowanych przez korniki, ale są przeciwni wyrębowi innych gatunków starych drzew opanowanych przez owady, szczególnie dębów i jesionów. Zalecono wyszukiwanie drzew świerkowych zasiedlonych (w każdej fazie rozwojowej bez względu na wiek), wycinanie, korowanie lub wywożenie ich z lasu poza strefę zagrożenia przed pojawieniem się następnej generacji szkodników,
 - 12 stycznia 2005 r. zalecono, aby w przypadku powstania wywrotów lub złomów w lasach gospodarczych, tj. sytuacji nieprzewidzianej w PUL, ani w planie ochrony rezerwatu, uprzętać te drzewa. RDLP stwierdziła, że w takich przypadkach nie mają zastosowania ograniczenia wymienione w decyzji zatwierdzającej PUL co do gatunków i wieku drzew, gdyż dotyczy to uprzękania a nie ich wycinania (stanowisko zgodne z ustaleniami PUL 2002 – 2011). Na uprzękanie drzew w rezerwatach przyrody należy uzyskać zgodę Wojewódzkiego Konserwatora Przyrody (od 2009 roku Nadleśnictwo zgód takich nie otrzymywało, ze względu na stanowisko Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska¹⁴ nakazujące pozostawianie drzew ściętych na terenie rezerwatów),
 - 12 sierpnia 2009 r. zobowiązano Nadleśnictwa do niezwłocznego ścinania drzew wszystkich gatunków powyżej 100 lat zagrażających ludzkiemu życiu (szczególnie drzew zawieszonych i złomów w sąsiedztwie szlaków komunikacyjnych i innych miejsc przebywania ludzi)

¹⁴ Pismo GDOŚ/DOP-oc-4120-21/237/09mk z 27 stycznia 2009 r.

i pozostawiania drewna przy pniu. Zalecenie to nie dotyczyło złomów i wywrotów świerkowych, które mogły być pozostawione do naturalnego rozkładu, lecz wyłącznie niezasiedlone przez kornika i pod warunkiem braku zagrożenia z jego strony dla pobliskich drzewostanów; [Dowód: akta kontroli str. 302-330,352-355]

b) monitorowano uszkodzenia drzewostanów w wyniku czynników abiotycznych (wiatr, śnieg, okiść, itp.) i biotycznych (szkodniki) oraz wydano zalecenia w sprawie sposobu postępowania w tych sprawach. Między innymi:

- 18 lutego 2011 r. polecono Nadleśnictwom prowadzenie dodatkowych wiosennych obserwacji liczebności szkodliwych owadów w drzewostanach i postępowanie według zasad (przekazanych Nadleśnictwom) ustalonych przez Zakład Obsługi Lasu w Olsztynie,
- 17 marca 2011 r. przekazano Nadleśnictwom Białowieża, Browsk i Hajnówka wytyczne w sprawie doskonalenia metod prowadzenia gospodarki leśnej celem likwidacji zagrożeń, zalecając:
 - prowadzenie ciągłego monitoringu występowania i rozwoju korników przez powołanych obserwatorów,
 - dostosowanie postępowania w drzewostanach świerkowych do skali zagrożeń spowodowanych przez szkodniki wtórne, w tym w drzewostanach bardzo zagrożonych prowadzenie działań ochronnych poprzez wyznaczanie i usuwanie drzew trocinkowych zgodnie z § 359 Instrukcji Ochrony Lasu,
 - w rezerwach przyrody prowadzenie monitoringu intensywności pojawiania się drzew trocinkowych i zasiedlonych przez korniki oraz niezwłoczne informowanie RDOŚ,
- 5 kwietnia 2011 r. zalecono kontynuowanie monitoringu występowania i rozwoju kornika drukarza w drzewostanach świerkowych oraz wytypowanie obserwatorów odpowiedzialnych za prowadzenie kontroli pułapek feromonowych;

c) na bieżąco gromadzono dane dotyczące pozyskanego posuszu, złomów i wywrotów różnych gatunków drzew, a sumaryczne dane roczne przekazywano GDLP.

[Dowód: akta kontroli str. 354-355, 552-564]

W odpowiedzi na wnioski Ministerstwa Środowiska, RDLP przesłała DGLP (15 i 21 października 2010 r.) zestawienia tabelaryczne i mapy dotyczące wariantów pozyskania z terenu Puszczy Białowieskiej drewna na poziomie odpowiednio 30 tys. m³ i 50 tys. m³. Następnie RDLP otrzymała informację GKP (z 9 listopada 2010 r.) o:

- ograniczeniu przez Ministra Środowiska w 2011 roku pozyskania drewna w Nadleśnictwach Białowieża, Browsk i Hajnówka do poziomu niezbędnego dla zaspokojenia potrzeb lokalnych przedsiębiorców oraz miejscowej ludności, tj. 48,5 tys. m³,
- potrzebie dostosowania oferty sprzedaży drewna wystawionego w przetargach na 2011 rok do poziomu 48,5 tys. m³,
- przeprowadzeniu procedury przetargowej na pozyskanie łącznie 48,5 tys. m³ w ramach wykonawstwa usług leśnych. [Dowód: akta kontroli str. 222-237,240-243].

oraz pisma z 6 i 29 grudnia 2010 r. informujące, że:

- decyzja o ograniczeniu w 2011 roku pozyskania drewna w nadleśnictwach Puszczy Białowieskiej do poziomu 48,5 tys. m³ „(...) ogłoszona została przez Ministra Środowiska podczas konferencji prasowej dotyczącej Białowieskiego Programu Rozwoju”, „(...) podyktowana jest względami ochrony tego cennego przyrodniczo obszaru” i „wynikała z oczekiwań części społeczeństwa, a także organizacji pozarządowych, uważającej że należy zaprzestać wszelkich działań gospodarczych na rzecz wzmocnienia działań ochronnych”,
- decyzja ta „(...) poprzedzona była analizą uwarunkowań przyrodniczych, z zachowaniem możliwości użytkowania poza terenami najcenniejszymi przyrodniczo na poziomie pozwalającym zaspokoić potrzeby lokalnych mieszkańców na drewno opałowe oraz drewno do zakładów lokalnych przedsiębiorców”,
- „(...) plan urządzenia lasu określa jedynie górą granicę pozyskania drewna w ramach etatu użytkowników głównych zatwierdzonego do realizacji w okresie 10 lat. Zmniejszenie rozmiaru pozyskania drewna skutkujące nie wykonaniem zadań określonych w planie (...) nie wymaga zmiany decyzji Ministra Środowiska wprowadzonej aneksem.”

[Dowód: akta kontroli str. 238-239]

RDLP dostosowała rozmiar pozyskania drewna na 2011 i 2012 rok w Nadleśnictwach Białowieża, Browsk i Hajnówka do etatu ustalonego przez Ministra Środowiska. W 2011 roku rozmiar pozyskania ustalony przez RDLP wynosił dla tych Nadleśnictw – odpowiednio – 11,0 tys. m³, 25,3 tys. m³ i 12,2 tys. m³, a w 2012 roku – 10,5 tys. m³, 23,0 tys. m³ i 15,0 tys. m³. W związku z zaleceniem GKP z 6 grudnia 2010 r., RDLP podjęła działania w celu dostosowania oferty sprzedaży drewna Nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka do potrzeb przedsiębiorców lokalnych i mieszkańców pobliskich gmin, w tym m. in.:

- uzyskano zgodę Dyrektora Generalnego LP na ustalanie przez Nadleśniczych, w porozumieniu z dyrektorem RDLP, ilości drewna przeznaczonego do sprzedaży przedsiębiorcom w ramach oferty publicznej (w Portalu Leśno – Drzewnym i na aukcjach internetowych) i mieszkańcom w ramach sprzedaży detalicznej,
- zwiększono w latach 2011 – 2013 z 10.416 m³ do 27.622 m³ i do 39.784 m³ ilość drewna przeznaczoną przez Nadleśnictwa do sprzedaży detalicznej (wzrost z 22% do 83% planu sprzedaży ogółem), zmniejszając ilość przeznaczoną do sprzedaży w Portalu Leśno-Drzewnym (z 20.999 m³ do 12.114 m³ i do 17.035 m³) i na aukcjach internetowych (z 23.794 m³ w 2011 roku do 12.246 m³ w 2012 roku; w 2013 roku nie oferowano drewna do sprzedaży w tym trybie).

W latach 2011 – 2013 (do 30 sierpnia) sprzedaż drewna przez Nadleśnictwa Białowieża, Browsk i Hajnówka¹⁵ zmniejszyła się z 60.211 m³ do 46.898 m³ i do 33.784 m³ drewna, w tym:

- z 31.781 m³ do 23.776 m³ i do 15.747 m³ przedsiębiorcom spoza Białowieży, Browska i Hajnówki w ramach transakcji na Portalu L-D i na aukcjach internetowych,
- z 6.734 m³ do 3.567 m³ i do 2.361 m³ przedsiębiorcom lokalnym w ramach transakcji na Portalu L-D i na aukcjach,
- z 21.695 m³ do 19.556 m³ i do 15.675 m³ pozostałym przedsiębiorcom i odbiorom w ramach sprzedaży detalicznej. Drewno opałowe kategorii S4 stanowiło 23,1%, 31,5% i 25,0% sprzedaży detalicznej ogółem (5.015 m³, 6.160 m³ i 3.924 m³), a jego średnia cena wahała się w 2011 roku od 85,82 zł/m³ w Nadleśnictwie Browsk do 103,38 zł/m³ w Nadleśnictwie Hajnówka, w 2012 roku od 86 zł/m³ w Nadleśnictwie Browsk do 102,32 zł/m³ w Nadleśnictwie Hajnówka, a do 30 sierpnia 2013 r. od 86 zł/m³ w Nadleśnictwie Browsk do 103,38 zł/m³ w Nadleśnictwie Białowieża. [Dowód: akta kontroli str. 246-251,495]

2.2. W okresie braku PUL dla Nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka (od 1 stycznia do 9 października 2012 r.), RDLP:

- a) ustaliła Nadleśnictwom Białowieża, Browsk i Hajnówka (9 i 10 stycznia 2012 r.) plan cięć i hodowli na 2012 roku, w porozumieniu z wykonawcą projektów PUL 2012 – 2021. Plany cięć dotyczyły pozyskania drewna wynikającego ze wskazówek gospodarczych ujętych w projekcie PUL 2012 – 2021 (CP-P, TP i TW) oraz pozyskania przygodnego (PR, PTP i PTW), a plany hodowli zakładały m. in. odnowienia i zalesienia, dolesienia luk, poprawki i uzupełnienia, CW, CP i rębnie złożone; [Dowód: akta kontroli str. 356-371]
- b) zobowiązała Nadleśnictwa (30 stycznia 2012 r.) do przygotowania wniosków o udzielenie zgody na usunięcie złomów i wywrotów świerkowych w wieku powyżej 100 lat oraz zasiedlonych przez kornika drukarza drzew trocinkowych (stojących), a także przekazała (13 lutego, 4 kwietnia oraz 12 i 26 czerwca 2012 r.) otrzymane wnioski GKP, który nie wyraził zgody (27 czerwca i 25 lipca 2012 r.) na wnioskowane zabiegi informując, że „w drzewostanach 100 letnich i starszych nie prowadzimy żadnych prac „pozyskaniowych”. [Dowód: akta kontroli str. 254-294]

Złożone wnioski wynikały z ograniczeń w prowadzeniu gospodarki leśnej ustalonych decyzją nr 24 Dyrektora Generalnego LP z 27 sierpnia 1996 r.¹⁶ i decyzją nr 48 z 6 lipca 1998 r.¹⁷:

- decyzja nr 24/1996: wprowadziła na wskazanych obszarach obowiązek pozostawiania w drzewostanach dojrzałych na pniu od trzech do pięciu starych drzew na 1 ha do biologicznej śmierci i naturalnego rozkładu; wyłączyła na tych obszarach z wyrębu wszystkie drzewa żywe i martwe o określonych rozmiarach pierśnic (Db, So, Św – powyżej 80 cm, Ol, Js, Lp, Gb, Tp – powyżej 70 cm, Kl – powyżej 60 cm, Wb, iwa – powyżej 30 cm);

¹⁵ Sprzedaż w ramach planu sprzedaży grubizny i drobnicy oraz zapasu z roku poprzedniego.

¹⁶ Decyzja w sprawie wprowadzenia nadzwyczajnej ochrony starych drzew o charakterze pomnikowym – żywych i obumarłych oraz rzadkich gatunków drzew w Puszczy Białowieskiej (uchylona z dniem 19 czerwca 2013 r. zarządzeniem nr 57 Dyrektora Generalnego LP z 19 czerwca 2013 r.).

¹⁷ Decyzja w sprawie wstrzymania wyrębu ponadstuletnich drzew pojedynczych i drzewostanów o charakterze naturalnym na terenie nadleśnictw Puszczy Białowieskiej (uchylona z dniem 19 czerwca 2013 r. ww. Zarządzeniem nr 57).

- wyłączyła z wyrębu wszystkie drzewa gatunków rzadkich w Puszczy Białowieskiej, bez względu na ich wiek, wymiary i położenie (jodły pospolitej, wiśni ptasiej, jabłoni dzikiej, gruszy pospolitej, wiązów i jarzębiny), z wyjątkiem większych skupisk zajmujących pow. 0,10 ha i powyżej, jeżeli ich wyrąb był uzasadniony potrzebami hodowlanymi lub sanitarnymi w stosunku do pozostałych drzew tych gatunków; dopuściła w sytuacjach uzasadnionych względami bezpieczeństwa ludzi i ochrony lasu możliwość odstępstw od ww. zasad, za zgodą Dyrektora Generalnego LP, na wniosek dyrektora RDLP,
- decyzja nr 48/1998 zakazała wyrębu ponadstuletnich drzew i drzewostanów o charakterze naturalnym we wszystkich oddziałach Nadleśnictw Białowieża, Browsk i Hajnówka, z wyjątkiem niezbędnych cięć sanitarnych, które mogły być wykonywane po uzgodnieniu z Głównym Konserwatorem Przyrody; [Dowód: akta kontroli str. 252-253]
- c) nadal monitorowała szkody w drzewostanach spowodowane czynnikami abiotycznymi i biotycznymi oraz wydała zalecenia w sprawie sposobu postępowania w tych sprawach:
- 20 marca 2012 r. powiadomiono Nadleśnictwa o konieczności wyznaczenie obserwatorów w celu kontynuacji – wzorem lat poprzednich – monitoringu występowania i rozwoju kornika drukarza w drzewostanach świerkowych oraz składania sprawozdań z monitoringu do RDLP,
 - w związku z brakiem zgody GKP na wnioskowane przez Nadleśnictwa usunięcie drzew trocinkowych oraz złomów i wywrotów świerkowych w wieku powyżej 100 lat, 8 czerwca 2012 r. przesłano Nadleśnictwom zasady postępowania w zagrożonych drzewostanach świerkowych:
 - w drzewostanach do 100 lat (bez ograniczeń prawnych) wykonywanie zadań zgodnie z Instrukcją Ochrony Lasu,
 - w drzewostanach z udziałem świerka powyżej 100 lat – występowanie o zgodę na wyrąb drzew zasiedlonych przez korniki do Głównego Konserwatora Przyrody, zgodnie z decyzją nr 48/1998,
 - informowanie RDOŚ w przypadku gradacji korników zagrażającej celom ochrony rezerwatów,
 - pierwszeństwo prac porządkowania stanu sanitarnego lasu wobec wykonywania innych zadań gospodarczych,
 - w przypadku pogorszenia stanu zdrowotnego i sanitarnego lasu, wykonanie inwentaryzacji posuszu w drzewostanach ponadstuletnich z udziałem świerka i w rezerwach przyrody oraz powiadamianie RDLP o jej wynikach.
- Poinformowano także nadleśnictwa, że „w związku z zaistniałą sytuacją prawną, ustalony sposób postępowania w drzewostanach ponad 100 – letnich ograniczy się praktycznie do monitoringu i przekazywania informacji, a dalsze postępowanie uzależnione jest od decyzji GDOŚ”. [Dowód: akta kontroli str. 295-301]

2.3. Po zatwierdzeniu PUL 2012 – 2021 RDLP kontynuowała nadzór nad prowadzeniem gospodarki leśnej:

- a) gromadziła dane dotyczące ilości i masy drzew trocinkowych świerkowych zasiedlonych przez korniki, w tym od lutego 2013 roku w drzewostanach w wieku 100 i więcej lat;
- b) powołała zespół do spraw opracowania kompleksowego programu postępowania w związku z kłeskowym występowaniem korników świerka w drzewostanach Puszczy Białowieskiej¹⁸, w skład którego weszli przedstawiciele SGGW w Warszawie, Zakładu Ochrony Lasu w Olsztynie, GDOŚ, RDOŚ i Nadleśnictw. Wnioski opracowane przez zespół w maju 2013 r. dotyczyły:
 - wystąpienia do Dyrektora Generalnego LP o „pilną rewizję” decyzji nr 24/1996 i 48/1998 uniemożliwiających prowadzenie efektywnych działań dotyczących ograniczenia nadmiernej liczebności kornika drukarza w drzewostanach świerkowych,
 - skierowania wniosku do Ministra Środowiska o „zrewidowanie” PUL 2012 – 2021 celem dostosowania rozmiaru użytkowania do aktualnych potrzeb hodowlano – ochronnych,
 - opracowania dokumentu z argumentacją do powyższego wniosku, opartą na istniejących wynikach badań naukowych i informacjach nadleśniczych o ilości i stanie zasiedlenia drzew przez kornika drukarza;

¹⁸ Zarządzenie nr 21/2013 z dnia 23 kwietnia 2013 r. dyrektora Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku.

- c) ze względu na znaczne rozmiary szkód spowodowanych przez kornika drukarza w drzewostanach świerkowych, poinformowano GKP (28 sierpnia 2013 r.) m. in. o:
- braku możliwości usuwania świerków zasiedlonych przez korniki w drzewostanach ponadstuletnich i rezerwach przyrody, wpływającej na nieskuteczność podejmowanych działań w celu wyeliminowania korników,
 - wyznaczeniu w nadleśnictwach (poza rezerwami przyrody) 22.880 świerków w wieku powyżej 100 lat zasiedlonych przez korniki (o masie 43.103 m³) i 14.007 świerków zasiedlonych w wieku poniżej 100 lat (o masie 14.323 m³), z których 12.061 (o masie 12.213 m³) usunięto z lasu,
 - wyznaczeniu w rezerwach przyrody 8.165 świerków zasiedlonych przez korniki (o masie 17.008 m³),
 - powołaniu w kwietniu 2013 roku zespołu złożonego z przedstawicieli GDOŚ, RDOŚ, DGLP, RDLP, lokalnych samorządów i Zakładu Ochrony Lasu w Olsztynie, którego celem było wypracowanie kompleksowego programu działania w drzewostanach zaatakowanych przez korniki,
 - wypracowanych wnioskach zespołu: odblokowanie prawnych możliwości wykonywania działań we wszystkich drzewostanach poza rezerwami przyrody, stwarzanie przez martwe drzewa stojące i leżące zagrożenia pożarowego oraz zagrożenia dla osób przebywających w lesie (przede wszystkim turystów),
 - zaakceptowaniu ww. wniosków przez Radę Społeczno – Naukową Leśnego Kompleksu Promocyjnego Puszcza Białowieska. [Dowód: akta kontroli str. 331-348]

RDLP otrzymała z DGLP¹⁹ stanowisko w sprawie sposobów postępowania w trakcie realizacji PUL:

- „Minister Środowiska na podstawie art. 22 ustawy o lasach zatwierdza plan urządzenia lasu, gdzie określa zadania (sumę zadań) gospodarki leśnej na okres obowiązywania planu ul. dla gruntów leśnych i przeznaczonych do zalesienia w zarządzanym obiekcie, wyszczególnionych w art. 18 ust.4 pkt 3) ustawy o lasach (...)”,
- „przywołana wyżej regulacja wskazuje, że zatwierdzone zadania gospodarki leśnej odnoszą się dla obszaru całego nadleśnictwa i okresu 10 letniego, nie zaś do konkretnej lokalizacji i czynności. W praktyce, za obowiązującymi Zasadami Hodowli Lasu wskazujemy na elastyczne traktowanie wskazań gospodarczych zapisanych w PUL. Oznacza to, że wskazówki gospodarcze projektowane w PUL mają charakter informacyjny i kierunkowy, na podstawie których, z jednej strony udokumentowana jest wielkość zadań (obligatoryjnych i fakultatywnych) określonych w Decyzji Ministra Środowiska w sprawie zatwierdzenia planu urządzenia lasu, z drugiej służą nadleśniczemu do budowy planów rocznych oraz monitorowania realizacji zadań 10 – letnich”,
- „(...) zgodnie z art. 35 ust. 1 ustawy o lasach, nadleśniczy, realizując zadania planu ul. (możliwie zgodnie z ustaleniami tego planu), zachowuje ustawowe uprawnienia do elastycznego reagowania na stan lasu w szczególności w sytuacjach klęsk lub szkód, odpowiednio modyfikuje działania gospodarki leśnej ujęte w planach urządzenia lasu (ich lokalizacje i charakter działań) (...)”,
- „(...) nadleśniczy jest uprawniony do uruchomienia pozycji rębnych nie ujętych w planie ul., podobnie jak ma to miejsce w zakresie innych nie objętych szczegółowym planowaniem urządzeniowym czynności gospodarki leśnej np. PR, CSS, grodzenia upraw i mrowisk, wielkości poprawek, produkcji szkółkarskiej czy gospodarki łowieckiej – (...) art. 7 ustawy o lasach”. [Dowód: akta kontroli str. 545-547]

NIK zwraca uwagę, że:

- plan urządzenia lasu to „podstawowy dokument gospodarki leśnej...zawierający (...) cele, zadania i sposoby prowadzenia gospodarki leśnej” (art. 6 ust. 1 pkt 6 ustawy o lasach),
- plan urządzenia lasu zatwierdza Minister Środowiska (art. 22 ww. ustawy), a zmiana planu może być dokonana aneksem na warunkach określonych w ustawie o lasach,
- nadleśniczy prowadzi samodzielnie gospodarkę leśną na podstawie planu urządzenia lasu oraz odpowiada za stan lasu (art. 35 ust. 1 ustawy o lasach).

¹⁹ Pismo ZU/ZH-7019-68/12 z 24 października 2012 r. skierowane do wszystkich dyrektorów regionalnych dyrekcji lasów państwowych.

W ocenie NIK, w świetle przytoczonych przepisów cele, zadania i sposoby prowadzenia gospodarki leśnej zatwierdzone przez Ministra Środowiska w planie urzędzenia lasu należy traktować jako obligatoryjne, a zakres ingerencji nadleśniczego w sytuacjach klęsk i szkód nie powinien wykraczać poza uregulowania przewidziane w PUL.

*Ustalone
nieprawidłowości*

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

1. W związku z brakiem planów urzędzenia lasu na lata 2012 – 2021, z-ca dyrektora RDLP ds. leśnych ustalił Nadleśnictwom Białowieża, Browsk i Hajnówka (9 i 10 stycznia 2012r.) plan cięć i hodowli na 2012 rok, powołując się na art. 34 pkt 2c ustawy o lasach, który upoważnia dyrektora RDLP do inicjowania, koordynowania i nadzorowania działalności nadzorowanych nadleśniczych.

Z-ca dyrektora RDLP ds. gospodarki leśnej wyjaśnił, że konieczność planowania przez RDLP działań gospodarczych, w przypadku braku obowiązującego PUL, wynika bezpośrednio z art. 4 ust. 1 i 3, art. 8, art. 13 ustawy o lasach. Określają one, że Lasy Państwowe są odpowiedzialne za prowadzenie gospodarki leśnej, zgodnie z zasadami powszechnej ochrony lasów, trwałości utrzymania lasów, ciągłości i zrównoważonego wykorzystania wszystkich funkcji lasów, powiększania zasobów leśnych. Zapisy te nie pozostawiają możliwości odstąpienia od prowadzenia działań gospodarczych i czasowego powstrzymania się od powierzonych obowiązków. Z tego powodu zadania gospodarcze, przy okresowym braku PUL, są planowane i podejmowane w całej Polsce. Pozwala to działać nadleśniczym, którzy są bezpośrednio odpowiedzialni za stan lasu.

W ocenie NIK:

- żaden z przytoczonych w wyjaśnieniu przepisów ustawy o lasach, jak i art. 34 pkt 2c tej ustawy, nie upoważniał RDLP do ustalenia Nadleśnictwom planu cięć i hodowli na 2012 rok,
- art. 79 ustawy o lasach, przyznawał dyrektorom regionalnych dyrekcji lasów państwowych uprawnienie do wyznaczania zadań gospodarczych w zakresie wyrębu drzew, ponownego założenia upraw leśnych, przebudowy drzewostanów, pielęgnowania i ochrony lasu – w razie braku planu – do 1 stycznia 1997 r.

Ocena cząstkowa

Najwyższa Izba Kontroli ocenia pozytywnie działania RDLP w badanym obszarze.

IV. Wnioski

Wnioski pokontrolne

Przedstawiając powyższe oceny i uwagi wynikające z ustaleń kontroli, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli²⁰, wnosi o uzgadnianie z Ministrem Środowiska zadań dla nadzorowanych nadleśnictw w zakresie wyrębu drzew oraz pielęgnowania i ochrony lasu w przypadku, gdy brak jest zatwierdzonych planów urzędzenia lasu.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

*Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń*

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla dyrektora RDLP, drugi do akt kontroli.

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK przysługuje Panu dyrektorowi prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Białymstoku.

²⁰ Dz. U. z 2012 r. poz. 82 ze zm.

*Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania
uwag i wykonania
wniosków*

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK proszę o poinformowanie Najwyższej Izby Kontroli, w terminie 30 dni od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykorzystania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Białystok, dnia 18 lutego 2014 r.

DYREKTOR DELEGATURY
Najwyższej Izby Kontroli
w Białymstoku
Barbara Chilińska

.....
podpis